

Sygn. akt I CNP 76/11

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 czerwca 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący)

SSN Irena Gromska-Szuster

SSN Krzysztof Strzelczyk (sprawozdawca)

w sprawie ze skargi Przedsiębiorstwa Handlowo-Uslugowego S. Spółki z o.o.
o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego z
dnia 20 kwietnia 2011 r.,
wydanego w sprawie
z powództwa K. O. i R. O.
przeciwko Przedsiębiorstwu Handlowo-Uslugowemu S. Spółce z o.o.

o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 20 czerwca 2012 r.,

oddala skargę.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 20 kwietnia 2011 r., Sąd Okręgowy oddalił apelację pozwanego Przedsiębiorstwa Handlowo-Usługowego wniesioną od wyroku Sądu Rejonowego z dnia 16 kwietnia 2009 r., zasądzającego od pozwanego na rzecz powodów K. O. i R. O. kwotę 9.033,27 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 25 lutego 2009 r. i oddalającego powództwo o zapłatę odsetek ustawowych w pozostałym zakresie.

Za podstawę rozstrzygnięcia Sąd Okręgowy przyjął następujące ustalenia i wnioski.

W dniu 19 stycznia 2001 r. strony zawarły umowę sprzedaży lokalu mieszkalnego nr 1 położonego przy ul. G. 19E. Cena sprzedaży obejmowała podatek VAT wynoszący 9.033,27 zł, obliczony według stawki 7%. Powodowie zapłacili cenę w całości. W rozpoznawanej sprawie sporne między stronami było jedynie to, czy sprzedaż lokalu objęta była stawką podatku VAT wynoszącą 7% czy 0%. Odwołując się do § 63 ust. 1 pkt 4 i 5 oraz § 12 pkt 1 rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 22 grudnia 1999 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o podatku od towarów i usług oraz podatku akcyzowego (Dz.U. Nr 109, poz. 1245 ze zm.) i § 3 ust. 4 rozporządzenia Ministra Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa z dnia 14 grudnia 1994 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz.U. Z 2005 r. Nr 10, poz. 46 ze zm.), Sąd Rejonowy uznał, że sprzedaż lokalu objęta była stawką podatku VAT wynoszącą 0%. Z tego względu przyjął, że świadczenie pobrane przez pozwaną w tym zakresie było nienależne i na podstawie art. 410 § 1 i 2 w zw. z art. 405 k.c. uwzględnił powództwo o zapłatę równowartości pobranego podatku. Sąd Rejonowy podkreślił również, że pomimo odprowadzenia do Skarbu Państwa podatku VAT pobranego od powodów, po stronie pozwanej miało miejsce faktyczne przysporzenie, bowiem kwotę tego podatku mogła ona odliczyć od przychodu, rozliczając na przykład materiały zakupione na budowę lokalu.

Pozwana spółka wniosła apelację od wyroku Sądu Rejonowego, zarzucając naruszenie wskazanych wyżej przepisów rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 22 grudnia 1999 r. i rozporządzenia Ministra Gospodarki Przestrzennej

i Budownictwa z dnia 14 grudnia 1994 r. polegające na wadliwym ustaleniu stawki należnego podatku VAT, naruszenie art. 409 w zw. z art. 410 i 405 k.c. polegające na uwzględnieniu powództwa mimo, iż pozwana przekazała pobrany od powodów podatek do urzędu skarbowego i w ten sposób przestała być wzbogacona, naruszenie art. 244 § 1 k.p.c. polegające na dokonaniu ustaleń sprzecznych z treścią będących dokumentami urzędowymi aktu notarialnego obejmującego umowę sprzedaży lokalu i jego załączników oraz naruszenie art. 233 k.p.c. polegające na niewłaściwej ocenie decyzji Naczelnika Urzędu Skarbowego z dnia 28 lutego 2008 r. oraz opinii instytutu studiów podatkowych.

Postanowieniem z dnia 12 marca 2010 r. Sąd Okręgowy zawiesił postępowanie apelacyjne do czasu rozstrzygnięcia zawisłej przez tym Sądem sprawy, w której przedstawione zostało Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne dotyczące wykładni wskazanych wyżej przepisów rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 22 grudnia 1999 r. i rozporządzenia Ministra Gospodarki Przestrzennej i Budownictwa z dnia 14 grudnia 1994 r. W dniu 9 grudnia 2010 r. Sąd Najwyższy podjął uchwałę (sygn. akt III CZP 101/10), w której przyjął, że z zakresu pojęcia lokalu mieszkalnego w rozumieniu § 1 pkt 12 wspomnianego rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 22 grudnia 1999 r. zostały wyłączone wszystkie lokale mieszkalne znajdujące się w zespole budynków jednorodzinnych w układzie bliźniaczym, szeregowym lub atrialnym. Po podjęciu zawieszono postępowania Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 20 kwietnia 2011 r. oddalił apelację strony pozwanej.

Sąd Okręgowy podzielił pogląd przyjęty w wymienionej uchwale Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2010 r. i uznał, że pozwana niezasadnie powiększyła cenę lokalu sprzedanego powodom o kwotę podatku VAT obliczonego według stawki 7%. Sąd Okręgowy podkreślił, że pozwana reprezentowana była w postępowaniu przed Sądem Rejonowym przez pełnomocnika będącego radcą prawnym i wносиła o oddalenie powództwa jedynie ze względu na prezentowaną wykładnię przepisów wymienionego rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 22 grudnia 1999 r., która nie została zaakceptowana przez Sąd Najwyższy. Okoliczności, iż pozwana z chwilą przekazania pobranego podatku do urzędu skarbowego przestała być wzbogacona oraz że sprzedaż lokalu mieszkalnego

określonej kategorii została wykazana dokumentami urzędowymi, podniesione zostały dopiero w apelacji. Pozwana nie uprawdopodobniła, że powyższych okoliczności, nie mogła powołać w postępowaniu przed Sądem Rejonowym ani też, że potrzeba ich powołania wynikła dopiero w postępowaniu apelacyjnym. Z tych względów na podstawie art. 381 k.p.c. Sąd Okręgowy okoliczności te pominął jako spóźnione.

Pozwana wniosła skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego. W skardze wskazała, że wyrok ten jest niezgodny z art. 381 w zw. z art. 378 § 1 k.p.c. oraz z art. 409 w zw. z art. 410 i art. 405 k.c. W podstawach skargi zarzuciła:

- 1) naruszenie art. 381 w zw. z art. 378 § 1 k.p.c. polegające na pominięciu przez Sąd Okręgowy okoliczności, że pozwana z chwilą przekazania pobranego podatku VAT do urzędu skarbowego przestała być wzbogacona w świetle art. 409 k.c., mimo iż pominięcie przewidziane w art. 381 k.p.c. dotyczyć może jedynie nowych faktów i dowodów, a nie zarzutów o charakterze materialnoprawnym, oraz pomimo tego, że okoliczność ta była znana Sądowi Rejonowemu z urzędu, co znalazło wyraz w uzasadnieniu wyroku tego Sądu, a postawiony w apelacji zarzut naruszenia art. 409 w zw. z art. 410 i art. 405 k.c. dotyczył nieprawidłowej oceny tej okoliczności;
- 2) naruszenie art. 409 w zw. z art. 410 i art. 405 k.c. polegające na ich niezastosowaniu i nieuwzględnieniu apelacji, pomimo tego, że z chwilą przekazania do urzędu skarbowego pobranego podatku VAT pozwana przestała być wzbogacona.

Uprawdopodobniając szkodę doznaną w wyniku prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego pozwana podniosła, że zmuszona była zapłacić powodom zasądzoną kwotę 9.033,27 zł wraz odsetkami ustawowymi wynoszącymi 2.954 zł i kosztami procesu w kwocie 452 zł. W skardze wywodziła, że wzruszenie wyroku Sądu Okręgowego nie było i nie jest możliwe w drodze innych środków prawnych. Z tych względów pozwana wniosła o stwierdzenie niezgodności prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego z art. 381 w zw. z art. 378 § 1 k.p.c. oraz z art. 409 w zw. z art. 410 i art. 405 k.c., a ponadto o zasądzenie kosztów postępowania przed Sądem Najwyższym według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga nie zasługuje na uwzględnienie.

Zgodnie z art. 409 w zw. z art. 410 § 1 k.c. obowiązek zwrotu świadczenia nienależnego lub jego wartości wygasa, jeśli uzyskujący nienależne świadczenie zużył je lub utracił w taki sposób, że nie jest już wzbogacony, chyba, że wyzbywając się go lub zużywając powinien liczyć się z obowiązkiem jego zwrotu. Z przepisów tych wynika, że obowiązek wydania korzyści lub zwrotu jej wartości wywołany uzyskaniem świadczenia nienależnego nie wygasa jedynie z tego powodu, że ten, kto korzyść uzyskał z tego tytułu uzyskał ją lub utracił, ale art. 409 k.c. wymaga aby stało się to w taki sposób, że ten który uzyskał korzyść nie jest już wzbogacony a wyzbywając się korzyści lub zużywając ją nie powinien być liczyć się z obowiązkiem zwrotu. Dokonanie prawidłowej oceny w tym zakresie nie polega wprawdzie wyłącznie na ustalaniu faktów, lecz stanowi kwestię prawną. Niemniej jednak ocena taka musi przyjmować za podstawę istotne okoliczności faktyczne, których ustalenie możliwe jest co do zasady w oparciu o konkretne twierdzenia strony i dowody przywołane na poparcie tych twierdzeń. Takich zarzutów ani związanych z nimi okoliczności faktycznych pozwana spółka przed sądem pierwszej instancji nie przedstawiła. Dopiero w apelacji, w związku z rozliczeniem się Z Urzędem Skarbowym, pozwana podniosła, że nie mogła liczyć się z obowiązkiem zwrotu, ponieważ w jej ocenie zastosowanie miała stawka VAT 7 % a potwierdzać to miała, poza opinią Prof. W. M., decyzja Urzędu Skarbowego z dnia 28 lutego 2008 r.. Także dopiero w apelacji pozwana podniosła, że kwestia rozliczenia pobranego od powodów podatku VAT ze Skarbem Państwa polegająca na możliwości odliczenia od wpłacanej do Urzędu Skarbowego kwoty należnego podatku kwot, jakie pozwana zapłaciła z tytułu podatku VAT w ramach stosunków z innymi podmiotami, jest kwestią wyłącznie rachunkową i nie wpływa w żaden sposób na przysporzenie po jej stronie. W tym właśnie kontekście należy rozważać, czy doszło do zarzucanego w skardze naruszenia art. 381 k.p.c. przez Sąd drugiej instancji, który uznał za spóźnione podniesienie przez pozwaną dopiero w apelacji faktu braku wzbogacenia w związku z przekazaniem podatku do Urzędu Skarbowego. Nową okolicznością według sądu nie było samo

odprowadzenie podatku do Urzędu Skarbowego, bo tak przyjął Sąd pierwszej instancji, ale stan braku wzbogacenia, który miał być konsekwencją tej czynności.

Jak trafnie przyjmuje się w judykaturze Sądu Najwyższego, zużycie lub utrata korzyści bezpodstawnie uzyskanej powoduje według art. 409 k.c. wygaśnięcie obowiązku zwrotu świadczenia to tylko wtedy, gdy zużycie lub utrata korzyści nastąpiły w sposób bezproduktywny, konsumpcyjny, tj. gdy wzbogacony, w zamian tej korzyści, nie uzyskał ani korzyści zastępczej ani zaoszczędzenia wydatku, gdy wydatek miał miejsce tylko dlatego, że uprzednio uzyskał on korzyść, bez której nie poczyniłby tego wydatku. Jeżeli natomiast w zamian za użytą korzyść wzbogacony uzyskał do swojego majątku jakąkolwiek inną korzyść majątkową (np. mienie czy zwolnienie z długu, który w ten sposób spłacił), nie można uznać, że nie jest już wzbogacony, bowiem w wyniku dokonania tego wydatku, w jego majątku pozostaje korzyść w postaci zwiększenia aktywów bądź zmniejszenia pasywów (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 21 kwietnia 2010 r., V CSK 320/09, niepubl.; zob. też wyrok z dnia 2 lutego 2012 r., II CSK 670/11, niepubl.). Kwestia przekazania do Urzędu Skarbowego kwoty podatku VAT przez podatnika bez przedstawienia dowodów, które pozwoliłyby na ustalenie sposobu dokonywania przez pozwaną podatkowych rozliczeń z tytułu prowadzonej inwestycji oraz przenoszenia własności lokali i udziałów we współwłasności nieruchomości gruntowej nie przedstawia się tak jednoznacznie, jak wskazują na to wywody skargi,. Poprzednio obowiązujące, a mające zastosowanie do rozliczeń podatku VAT przez pozwaną, art. 19, 20 i 21 ustawy z dnia 8 stycznia 1993 r. o podatku od towarów i usług oraz o podatku akcyzowym (Dz. U. Nr 11, poz. 50 ze zm. dalej jako u.p.t.u.), pozwalały nie tylko na odliczenie kwoty należnego podatku o kwotę podatku naliczonego przy nabywaniu towarów i usług związanych ze sprzedażą opodatkowaną ale także w określonych sytuacjach uprawniały podatnika do zwrotu z urzędu skarbowego różnicy pomiędzy podatkiem naliczonym a podatkiem należnym (art. 21 ust. 2 u.p.t.g.).

Trzeba też podnieść, że pozwana spółka wystąpiła w 2007 r. na podstawie art. 72 i nast. ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (jedn. tekst Dz. U. z 2005 r., Nr 8, poz. 60 ze zm.) o zwrot nadpłaconego podatku VAT, ale uczyniła to z uchybieniem ustawowego terminu do zgłoszenia stosowanego

żądania. To była zasadnicza przyczyna odmowy zwrotu nadpłaty podatku wskazana w decyzji Naczelnika Urzędu Skarbowego z dnia 28 lutego 2008 r. Natomiast pogląd tego organu dotyczący prawidłowości zastosowanej stawki podatku VAT wyrażony został jedynie na marginesie rozważań i nie został nawet bliżej uzasadniony.

Według utrwalonego w orzecznictwie Sądu Najwyższego stanowiska, orzeczenie niezgodne z prawem - w rozumieniu art. 424¹ k.p.c. w związku z art. 417¹ § 2 k.c. - to orzeczenie niewątpliwie sprzeczne z zasadniczymi i niepodlegającymi różnej wykładni przepisami, z ogólnie przyjętymi standardami rozstrzygnięć (dyskrecjonalności) albo wydane w wyniku szczególnie rażąco błędnej wykładni lub niewłaściwego zastosowania prawa, które jest oczywiste i nie wymaga głębszej analizy prawniczej. Niezgodność z prawem powodująca powstanie odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa musi mieć charakter kwalifikowany, elementarny i oczywisty, tylko bowiem w takim wypadku orzeczeniu sądu można przypisać cechy bezprawności. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 17 maja 2006 r., I CNP 14/06, z dnia 7 lutego 2007 r., III CNP 53/06; z dnia 21 lutego 2007 r., I CNP 71/06, niepubl. oraz z dnia 17 maja 2012 r., I CNP 55/11, niepubl.).

Uwzględniając wskazane wyżej okoliczności należało przyjąć, iż nie doszło do tak rozumianej niezgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego z dnia 20 kwietnia 2011 r. .

Dlatego Sąd Najwyższy, na podstawie art. 424¹¹ § 1 k.p.c., orzekł jak w sentencji.